AVİM Yorum • No: 2015 / 4 • Ocak 2015

KATOLİKOS II. KAREKİN-PATRİK MANUGYAN TARTIŞMASI VE 2015 KİLİSE GENELGESİ

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Şubat 2014de Ermeni Apostolik Kilisesi ile ilgili bir rapor yazmıştım.[i] Rapor Ermenilerin milli kilisesisin tarihi ve yapısı hakkında genel bilgilere yer vermişti. Rapor aynı zamanda Kilisede o sırada var olan tartışmalara değinmişti. Tartışmaların merkezinde Ortodoks Ermenilerin ruhani lideri Eçmiyazin Katolikosu II. Karekinin kişiliği ve uygunsuz hareketleri hakkında ortaya atılan iddialar vardı. Diaspora Ermenileri, özellikle de demokratik ve saydam yönetime vurgu yapan Batı değerleriyle yetişmiş olanlar, Katolikosu eleştirenler arasında en öne çıkanlardan olmuştu. II. Karekin ve destekçileri ise bu tür eleştirilerin II. Karekine karşı yapılan bir karalama kampanyasının parçası olduğuna vurgu yapmış, diaspora Ermenilerinin daha iyi yönetim çağrılarının içeriğini ise Kilisenin desteklediği geleneksel değerlerle uyumsuz olarak değerlendirmişti.

2013te başlayan ve 2014ün başlarına kadar devam eden bu tartışma sırasında II. Karekini en çok eleştirenlerden biri Kudüs Partriği Nurhan Manugyandı. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Ermeni Kudüs Patrikhanesinin Ermeni Apostolik Kilisesinin dört özerk idari birimlerinden biri olmasıdır.[ii] Patrik, Kilisede mevki bakımından Katolikostan sonra ikinci sıradadır ve bu sebeple Patriğin eleştirel sözleri büyük önem taşımaktadır. Manugyan 2013ün yazında II. Karekine hitaben yazdığı mektubunda, II. Karekini iddia edilen müdahaleci ve otoriter davranışları ve eski episkopos ve Fransa Ermenilerinin eski ruhani lideri Norvan Zakaryana yaptığı kötü muamele yüzünden[iii] sertçe eleştirmişti.

Manugyanın II. Karekine yönelttiği müdahalecilik suçlamalarının bir kısmı, II. Karekinin Kudüs ve İstanbul Ermeni Patrikhanelerine geleneksel olarak atfedilen yüksek konumu dikkate almaması üzerineydi. Bu konuda İstanbul Patriki Mesrob Mutafyan da (kendisi rahatsızlığı sebebiyle fiilen görevden çekilmiştir) benzer bir endişe dile getirmişti.[iv] Manugyan Mayıs 2013te, yani bahsi geçen tartışmadan bile önce, II. Karekini Kudüs Patrikhanesinin içişlerine karışmaya teşebbüs etmesinden dolayı eleştirdiği bir mektup göndermişti.[v] Kasım 2014te ise Manugyan aynı konuda II. Karekine ikinci bir mektup yazdı, ancak bu sefer mektubu internette yayınladı.[vi] Manugyan mektubunda bu mektubun neden internette yayınladığını şu şekilde açıklamaktadır: *Patrikhanenin bir önceki mektubuna cevap verme konusunda asgari nezaketi bile göstermediğinizi* [II. Karekinden bahsediyor] *göz önüne alarak, bu mektubu internet üzerinden göndermeyi tercih ettik.* Bu alıntıdan anlaşılabileceği üzere, bu ikinci mektup II. Karekine yönelik bir

hayli sert sözler içermektedir ve bu sebeple Ermeni cemaatinde (hem olumlu hem de olumsuz) epey bir tepkiye yol açmıştır.

Manugyanın mektubu 2013te II. Karekine yöneltilen pek çok suçlamayı içermektedir, ancak mektup esasen II. Karekinin Katolikos olarak göreve başlamışından bu yana Kudüs Patrikhanesinin konumunu bir ruhani önderliğe düşürme niyeti yönündeki Manugyanın kanaatine yer vermektedir. Manugyan, bu konunun Eylül 2013te II. Karekin tarafından tekrar gündeme getirildiğini ve onun çıkarcı destekçilerinin bu konum düşürme çağrılarına destek verdiğini öne sürmektedir. Manugyan bu yöndeki görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır: *Hazretleriniz çok uzun olmayan bir zaman önce Kudüs ve İstanbul Ermeni Patrikhanelerini etkisiz hale getirmeye çalıştı ve başarısız oldu. Böyle bir şeyi yapmayı bir daha denemeyin. ☀ size, yardakçılarınıza*[Kudüs Patrikhanesine] *yönelik bu tür olumsuz bir tutumu sergilemeye teşvik etme yetkisini veren şey nedir? Seleflerinizden daha mı bilge olduğunuzu zannediyorsunuz? Ticaret ve iş yapma yeteneği bilgeliğin bir göstergesi değildir. İnsanları satın alıp sonra da onları bir köşeye atabilirsiniz, ancak KUTSALLIĞI ASLA GASP EDİP KENDİNİZE MÂL EDEMEZSİNİZ.*

Manugyana göre II. Karekinin böyle bir politika izlemesinin sebebi, kendisinin *kontrol edilemez bir mutlak otorite sahibi olma arzusundan* sarhoş olmuş, para saplantılı bir kişi olmasıdır. Manugyana göre böyle bir tavır, II. Karekin güdümünde bir *despotik rejimin* kurulmasına sebep olmuştur ve II. Karekin kendi hedeflerine ulaşmak için *din-karşıtı ve inançsız siyasi liderlerle* işbirliği içerisindedir.

Bu tür suçlamaların dışında Manugyan, II. Karekini sağduyudan yoksun, kaprisli ve sorumsuz kararlar alan bir kişi olarak tasvir etmektedir. Manugyan, II. Karekinin Kudüs Patrikliğine savaş açmakla kalmadığını, *anlamsız ve yıkıcı hareketleriyle* Ermeni Apostolik Kilisesine yani lideri olarak koruması gereken kuruma zarar verdiğini ifade etmektedir. Manugyan, II. Karekine inançlarının manevi değerlerini tekrar keşfetmeye davet etmekte ve şayet bunu yapamazsa, Kiliseye daha fazla zarar vermemesi için makamını bırakması yönünde çağrıda bulunmaktadır.

Manugyanın birinci mektubunun aksine (hiç cevap almamıştı), ikinci mektubuna resmi bir cevap verilmesi fazla sürmedi. Aralık 2014te (II. Karekin yönetimindeki) Kutsal Eçmiyazin Ana Makamının Yüksek Ruhani Konseyi, Manugyanın Patrikhanelerin konumlarının düşürülmesiyle ilgili iddiasını reddeden bir cevap yayınladı.[vii] Yayınlanan resmi cevap, Manugyanın konum düşürülmesiyle ilgili iddialarını *uydurulurmuş suçlamalar* olarak nitelendirmektedir.

Resmi cevap aynı zamanda Manugyanı kabul edilemez davranış sergilediği, *bir din adamına uygun olmayan kelimeler ve üslup* kullanarak *patrikliğin yüksek konumuna* gölge düşürdüğü ve *Ermeni Kilisesinin prestijine ve ruhani otoritesine darbe indirdiği* için eleştirmektedir. Resmi cevap aynı zamanda Manugyanı sözde Ermeni soykırımın yüzüncü yılının yaklaşmasıyla beraber daha sorumluluk sahibi bir şekilde davranması ve Kutsal Eçmiyazin Ana Makamı ve Katolikosuna (II. Karekine) karşı verdiği sadakat yeminine karşı daha saygılı olması konusunda uyarmaktadır.

Daha önce Şubat 2014 raporumda belirttiğim gibi, bu tür tartışmalar sadece Ermeni

cemaatini ilgilendiren bir iç meseledir. II. Karekin ve Nurhan Manugyan arasında olduğu gibi, bu tür tartışmalar ne kadar kızışırsa kızışsın, bu özellikle 1915 olaylarının arifesinde Ermenilerin dikkatlerinin dağıldığı anlamına gelmemektedir. Ermeniler yüzüncü yıla büyük bir manevi değer atfetmektedir ve tüm enerjilerini trajik tarihi olaylarla ilgili olan tek taraflı anlatımlarını Türkiyeye kabul ettirtmeye çalışmak için kullanacaktır.

Ermeniler için soykırım iddialarını sürdürmenin en temel yollarından biri dini ve Hristiyan kimliklerini kullanmaktır. II. Karekin tarafından sözde Ermeni soykırımının yüzüncü yılı için yazılan ve Aralık 2014te kamuya açıklanan Kilise genelgesi buna çok açık bir örnek teşkil etmektedir.[viii] Kilise yapısı içerisinde dağıtılacak bir mektup olarak, bir kilise genelgesinin dini temalar içermesi çok doğaldır. Ancak, genelgenin üslubu aracılığıyla II. Karekin zaten çok tartışmalı olan bir meselede, bu meselenin içeriğini bulanıklaştıran sübjektif bir boyut eklemektedir.

Bu sübjektif boyutun eklenmesine örnek olarak II. Karekinin genelgesinden çeşitli alıntılar yapılabilir:

2015in her bir günü; halkımız için bir hatırlama ve bağlılık günüdür; her bir gün işaretlenmemiş mezarlarda yatan, inancını ve ulusunu reddetmektense ölmeyi tercih eden masum kurbanlarımızın ruhları önünde mütevazı bir şekilde dua etmek için eğildiğimiz ve tütsü sunduğumuz, yurttaki ve Diasporadaki şehitlerimizin anıtlarına yapılan manevi bir yolculuktur.

☀ *Doğu Ermenistan hayatta kalmak için işgalci Türklere karşı bir ölüm-kalım mücadelesi verirken, Ermenilerin bir geleceği olduğuna inanmak güçtü. Mamafih, yeni bir gün doğdu. Tanrının lütfuyla halkımız ölümden dirildi.*

Ey Tanrı; sen ki, insanlığın vicdanı ve ulusların hukuku önüne bu haklı davayı getirelim diye, dünyanı Pilatenin vurdumduymazlığından ve Türkiyenin suç teşkil eden inkârından arındıralım diye, soykırımcı bir planla ölüme mahkûm edilen halkımızın yaşamasını ve tekrar yükselmesini buyurdun.

Ermenilerin ruhani lideri olarak; 23 Nisan 2015te İlahi Ayin sırasında Kutsal Kilisemizin özel bir hizmet gerçekleştirerek, şehitliği tercih eden evlatlarımızın inancın ve vatanın azizleri mertebesine yükselteceğini ve 24 Nisanın Soykırımın Kutsal Şehitlerini anma günü olarak ilan edileceğini halkımıza duyurmak benim için manevi anlamda teselli edicidir.

Alıntılarda hakkında yorum yapılması gereken bir takım noktalar var:

II. Karekinin *inancını ve ulusunu reddetmektense ölmeyi tercih* eden *masum kurbanlar* ve *şehitler* ifadelerini aynı anda kullanması sorun teşkil etmektedir. Şehit; bir dini inkâr etmeyi reddetmenin veya buna tanık olmanın cezası olarak ölüme razı olan kimse veya bir ilke uğruna çok değerli bir şeyi, özellikle de kendi hayatını, kurban eden kimse anlamına gelir.[ix] Anlam bakımından şehit ve kurban kelimeleri birbirleriyle pek örtüşmemektedir. Şehit kelimesi bir dava uğruna aktif olarak mücadele etmiş kişiyi ima eder, oysa kurban

kelimesi pasif bir şekilde kenarda duran ancak buna rağmen zarara uğrayan kişiyi ima eder.

Dahası; Ermeniler dinleri sebebiyle hedef alınmamıştı, Osmanlı İmparatorluğu tarafından zarar görmekten kurtulmak için Hristiyanlıklarından vazgeçmeleri de gerekli kılınmamıştı. Hatta II. Karekinin iddialarının tam aksini ortaya koyan arşiv belgeleri mevcuttur: Tehcir uygulandığı sırada bir takım Ermeni toplulukları din değiştirerek Müslüman olduklarını açıklamıştır, ancak Osmanlı yönetimi bu din değiştirmeleri tehcirden muafiyet kazanmak amacıyla yapılan ve içten olmayan girişimler olarak görmüş ve bu toplulukları tehcirden muaf kılmamıştır.[x] Ayrıca 1915 olayları sırasında pek çok Ermeninin Osmanlı İmparatorluğu toprakları içinde bağımsız bir Ermeni devleti kurmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğuna karşı aktif olarak bir isyan gerçekleştirdikleri ispatlanmış bir olgudur. Bu bağlamda, 1915 olayları sırasında hayatını kaybeden ya da herhangi bir şekilde zarar gören (fiziksel, zihinsel, mali vs.) her Ermeniye masum olarak atıf yapmak uygun mudur?

Bağımsız bir Ermeni devleti kurmak uğruna; Osmanlı ordusuna karşı sabotaj yapmış, Müslüman köylerini yağmalamış ve toplu tecavüz etmiş, yaklaşık 518.000 Türkün ve diğer Müslümanın ölümüne sebebiyet veren organize bir şiddeti uygulamış[xi] silahlı Ermeni çeteleri masum muydu? Rus ve Fransız ordu flamaları altında aktif olarak Osmanlı ordusuna karşı çatışmış Ermeni gönüllü birlikleri masum muydu? Sevr Antlaşmasının hazırlandığı, Osmanlı topraklarının tamamen parçalanması niyetiyle düzenlenen 1919 Paris Barış Konferansı müzakerelerine katılmış olan; Osmanlı Ermelerinin temsilcisi görevini üstlenmiş Bogos Nubar Paşa ve Birinci Ermenistan Cumhuriyeti temsilcisi Avetis Aharonyan[xii] ve bunlar gibi düşünenler ya da onları aktif olarak destekleyenler masum muydu?

II. Karekin *hayatta kalmak için ☀ ölüm-kalım mücadelesi* bağlamında *Doğu Ermenistan* derken kastettiği, bu olayların zaman diliminde kurulacak olan Birinci Ermenistan Cumhuriyetidir. II. Karekinin iddiasının aksine, bu bir hayatta kalma mücadelesi değildi. Bu, Ermeni birlikleri tarafından gerçekleştiren bir taarruzdu ve bu taarruz bir süre sonra Türk birliklerinin işgalci Ermeni birlikleri geri püskürttüğü Kurtuluş Savaşının Doğu Cephesine dönüştü. Şayet bir *hayatta kalmak için ☀ ölüm-kalım mücadelesinden* bahsedilecekse, bu Ankara hükümeti için geçerliydi; zira Ankara hükümeti bir yandan İstanbuldaki Osmanlı hükümetine başkaldırırken, bir yandan da Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu topraklarını işgal eden dünya savaşını kazanmış güçlere karşı savaşıyordu. Doğu Cephesi Ankara hükümeti için net bir askeri zaferdi ve bu hükümet Ermenistan ile bir barış antlaşması imzaladı (Gümrü Antlaşması, 1920). Bu antlaşma, Ankara hükümetinin uluslararası olarak tanınan bir devletle ilk antlaşması olmuştur. Bu antlaşma Türklerin lehine yapılmıştı, ancak Ermeniler ve Türkler arasında gerçekten bir *ölüm-kalım mücadelesi* olmuş olsaydı, Türkler çatışmaları bitiren bir barış antlaşmasını imzalamaya neden gayret sarf ettiler? Ermenileri çatışmaların daha fazla sürmesinden kurtaran *Tanrının lütfu* değil, Türk ve Ermeni hükümetlerinin aralarında bir barış antlaşması imzalamasıydı.

II. Karekin; *Osmanlı Türkiyesi* (genelgede kendisinin kullandığı bir ifade) tarafından Ermenilere karşı gerçekleştirilmiş *soykırımcı bir plandan* ve Türkiyenin bununla ilgili olarak *suç teşkil eden inkârından* bahsetmektedir. Bu *Osmanlı Türkiyesi*, tehcir edilen Ermenilerin

durumları iyileştirilsin diye, yardım dağıtılması için Hristiyan misyonerleri kullanan bir Batılı hayır örgütü olan Ermenilere ve Süryanilere Amerikan Yardım Heyetinin faaliyet göstermesine müsaade etmişti.[xiii] Bu *Osmanlı Türkiyesinin* 4. Ordu komutanı (İttihat ve Terakkinin önde gelen isimlerinden) Cemal Paşa, kendi komutası altındaki kaynakları tehcir edilmekte olan Ermenilere insanı yardım dağıtmak için kullanmıştı (ve Osmanlı yönetimi bunun farkındaydı).[xiv] Bu *Osmanlı Türkiyesi*, tehcir edilen Ermenilerin can ve mal güvenliği için önlemler almış, tehcir sonrası evlerine dönmek isteyen Ermenilere yardım dağıtmış ve mallarını iade etmişti.[xv] Bu *Osmanlı Türkiyesi*, tehcir sırasında Ermenilere kötü muamele yapan Osmanlı yetkililerini yargılamış ve cezalandırmıştı (idam etme kararı dâhil) ve bu hukuki süreç bizzat Talat Paşanın (sözde soykırımın başmimarının) girişimiyle başlamıştı.[xvi]

II. Karekin *soykırımcı planının, insanlığın vicdanı ve ulusların hukuku önüne* getirilmesinin bir *haklı dava* olduğundan bahsetmektedir. Ermenistan, 1948te kabul edilen Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesine bir taraftır. Şayet Türkiye gerçekten bir *suç teşkil eden inkâr* sergiliyorsa, Ermenistan Türkiyeyi bu konuda mahkemeye (Uluslararası Adalet Divanına) verme hakkına sahiptir. Ermenistan 1993ten beri Sözleşmeye taraftır, ancak hiçbir zaman bu meseleyi dava konusu etmemiştir. Bu madem bir *haklı dava* ise, Ermenistan bunu neden dava konusu etmemiştir?

Dünyanı Pilatenin vurdumduymazlığından ve Türkiyenin suç teşkil eden inkârından arındırma beyanatına gelince; II. Karekin bu sözleriyle Türkiyeyi, Hz. İsanın davasına başkanlık eden ve onun çarmıha gerilmesi kararını veren Antik Roma yetkilisi (Pontius Pilate) ile aynı kategoriye koymuştur. II. Karekin bu sözleriyle esasen Türkleri - sırf Ermenilerin tarihi olaylarla ilgili anlatımlarına katılmadıkları için bir peygamberi çarmıha gerenlerle denkleştirmiştir. Bu, Hristiyanlığın saygın bir mezhebinin ruhani liderine yakışmayan aşırı bir savdır.

II. Karekin *Soykırımın Kutsal Şehitleri* ifadesini kullanarak, esasen 1915 olayları sırasında her bir Ermeninin hayatını kaybedişinin (II. Karekine göre 1.5 milyon Ermeni hayatını kaybetmiştir, ki bu kanıtlanmamış bir iddiadır) kutsal bir mücadelenin sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Yaklaşık 518.000 Müslümanın ölümünden sorumlu Ermeni çeteleri bu kutsal mücadelenin bir parçası mıydı? Bogos Nubar gibi Osmanlı topraklarının parçalanmasını savunanlar ve işgalci yabancı güçlerle işbirliği yapanlar bu kutsal mücadelenin bir parçası mıydı? Bu tür hedeflerin peşinde koşarken hayatlarını yitirenler masum kutsal şehitlerin bir parçası olarak mı görülecek? Şayet bu tür insanların aziz mertebesine yükseltilecek şehitler olarak görülmesi vicdanen uygunsa; o zaman tüm Türkleri soykırımcı olarak göstermeye çalışan veya Türkiyeyi Hz. İsayı çarmıha gerenlerle aynı kategoriye koymaya çalışan zihniyete şaşmamak gerekir.

* II. Karekin ve Nurhan Manugyanın fotoğrafları Kutsal Eçmiyazin Ana Makamı resmi internet sitesinden alınmıştır. http://www.armenianchurch.org/

[i] Mehmet Oğuzhan Tulun, Ermeni Apostolik Kilisesi'nde Yaşanan Anlaşmazlıklar, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Rapor No: 4 (Şubat 2014), http://www.avim.org.tr/uploads/raporlar/RAPOR-4yeni.pdf

[ii] Diğer üç idari birim şunlardır: Kutsal Eçmiyazin Ana Makamı (Vagharshapat/Eçmiyazin, Ermenistan), Kilikya Kutsal Makamı (Antilyas, Lübnan), İstanbul Ermeni Patrikhanesi.

[iii] Archbishop Norvan Zakarian of France resigns, *AZAD-Hye.net* (erişim tarihi: 12.01.2015), http://www.azad-hye.net/news/viewnews.asp?newsId=508ajsd48. Daha fazla detay için raporuma bakınız.

[iv] Kudüs Patriği, II. Karekine bayrak açtı, *Agos.com.tr* (erişim tarihi: 12.01.2015), http://www.agos.com.tr/tr/yazi/9854/kudus-patrigi-ii-karekine-bayrak-acti

[v] Kudüs Patriği, II. Karekine bayrak açtı.

[vi] Patrik Nurhan Manugyan, Patriarch Manoukian to Catholicos Karekin II, *Keghart.com*da paylaşılan mektup (erişim tarihi: 12.01.2015), http://www.keghart.com/Patriarch-N-Manoukian-Letter

[vii] Supreme Spiritual Council of Echmiadzin Responds to Patriarch of Jerusalem, *The Armenian Mirror-Spectator* (erişim tarihi: 12.01.2015), http://www.mirrorspectator.com/2014/12/06/supreme-spiritual-council-of-echmiadzin-responds-to-patriarch-of-jerusalem/

[viii] Karekin IIs encyclical on Armenian Genocide Centennial made public, *Mediamax.am* (erişim tarihi: 12.01.2015), http://www.mediamax.am/en/news/society/12754

[ix] Metin İngilizce olduğu için şehit kelimesinin İngilizcesi karşılığı olan martyr kelimesinin tanımı kullanılmıştır. martyr, *Merriam-Webster.com* (erişim tarihi: 12.01.2015), http://www.merriam-webster.com/dictionary/martyr

[x] İsmet Binark (ed.), *Osmanlı Belgelerinde Ermeniler (1915 – 1920)*(Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1994), ss. 58, 69.

[xi] Yusuf Sarınay (ed.), *Ermeniler Tarafından Yapılan Katliam Belgeleri – Cilt I (1914-1919) ve Cilt II (1919-1921)*, (Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2001), ss. 377, 1054.

[xii] Daha fazla bilgi için bakınız: Ömer Engin Lütem, 1919 Paris Barış Konferansı'nda Ermeni Talepleri, *Ermeni Araştırmaları*, sayı 22, Yaz 2006.

[xiii] Hikmet Özdemir, *Cemal Paşa ve Ermeni Göçmenler: 4. Ordunun İnsani Yardımları*, (İstanbul: Remzi Kitapevi, 2009), s. 15.

[xiv] Daha fazla bilgi için bakınız: Özdemir, *Cemal Paşa ve Ermeni Göçmenler*.

[xv] *Osmanlı Belgelerinde Ermeniler* eserinde bu yazılanları destekleyen çeşitli belgeler mevcuttur. Ermenilerin korunması hakkında talimatlar ve raporlar için bakınız: ss. 43, 44, 50, 87, 90, 119, 148, 205. Ermenilere yardım yapılması hakkında talimatlar ve raporlar için bakınız: ss. 25, 41, 116, 121, 122, 136, 150, 155, 158, 202, 204. Ermenilerin geri dönüşü hakkında talimatlar ve raporlar için bakınız: ss. 175, 176, 178, 180, 182, 183, 195, 228, 234, 245, 246. Ermenilerin mallarının korunması ve geri verilmesi hakkında talimatlar ve raporlar için bakınız: ss. 53, 55, 208 218, 220, 222, 236, 250.

[xvi] 1915 Olaylarıyla İlgili Olarak Edward Nalbandianın Yazısı ve Maxime Gauinin Cevabı, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, http://www.avim.org.tr/yorumnotlarduyurular/tr/1915-OLAYLARIYLA-ILGILI-OLARAK-EDWARD-NALBANDIAN%E2%80%99IN-YAZISI-VE-MAXIME-GAUIN%E2%80%99IN-CEVABI/3661

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "KATOLİKOS II. KAREKİN-PATRİK MANUGYAN TARTIŞMASI VE 2015 KİLİSE GENELGESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2015 / 4. Ocak 13. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/KATOLIKOS-II-KAREKIN-PATRIK-MANUGYAN-TARTISMASI-VE-2015-KILISE-GENELGESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır